

College van B&W Gemeente Utrechtse Heuvelrug
t.a.v. Wethouder Milieu en Duurzaamheid, de heer R. Jorg
Kerkplein 2,
3941 HV Doorn

[Verzonden per email]

Doorn, 3 januari 2020

Betreft: advies verduurzaming van monumenten en landgoederen (erfgoed) in de gemeente Utrechtse Heuvelrug: toekomstbestendig inrichten en beter beschermen.

Geachte heer Jorg,

De duurzaamheidsraad heeft op basis van een aantal verkennende gesprekken een 3-tal adviezen uitgebracht om aan de slag te gaan om het erfgoed in de gemeente stap voor stap toekomstbestendig in te richten en beter te beschermen¹. De adviezen sluiten aan bij het Uitvoeringsprogramma 2020 en het Heuvelrugtraject 'verduurzaming monumenten'. Beide programma's zijn op dit moment in voorbereiding door de gemeente Heuvelrug.

Advies

Advies 1. Professionalisering door kennisopbouw

- Informatie-uitwisseling en kennisopbouw met focus op (energiebesparende) investeringen door:
 - de plannen van de gemeente te versterken (verschijnen brochure) door meer en actief in dialoog te gaan met de eigenaren erfgoed;
 - aan te sluiten bij de Erfgoed Deal, inclusief het benutten van de financiële middelen die beschikbaar zijn voor gemeenten;
 - aan te sluiten bij het Programma Erfgoed en duurzaamheid voor kennisverspreiding, kennisuitwisseling en kennistoepassing.

Advies 2. Duurzame energie versnellen met inzet energie-ambassadeurs

- Starten met twee toepassingsgebieden (energiereductie en duurzame energie) met inzet van de lokale energie-ambassadeurs.

Advies 3. Samenwerken voor toekomstbestendig inrichten en beter beschermen

- Samenwerking met stakeholders en overige partijen organiseren.

Onderbouwing van het advies

Onze opgave

Heuvelrug wil in 2035 klimaatneutraal zijn, zonder compensatie. De klimaatroutekaart maakt inzichtelijk op welke wijzen de activiteiten in de periode 2017-2021 worden uitgevoerd. Erfgoed Heuvelrug kan daarbij een bijdrage leveren aan de klimaatdoelen van 49% CO₂-reductie. De

¹ Commissie Pechtold; Van terughoudend naar betrokken (2019). En bijbehorende kamerbrief

verduurzaming van monumenten en landgoederen sluit met name aan bij de pijlers klimaat neutrale bedrijven en organisaties en duurzame energie.

Stand van zaken

De gemeente Heuvelrug bezit veel gebouwd erfgoed, monumenten, buitenplaatsen, historische landschappen, historisch groen en beschermde dorpsgezichten. Dit geldt ook voor bijzondere kenmerkende, (nog) niet beschermde dorpsstraten, wijken en complexen. In ons advies spreken we over 'erfgoed'.

Om het karakter van de gebouwde omgeving van de gemeente en letterlijk ons erfgoed te behouden voor onszelf en volgende generaties is het nodig maatwerk te leveren bij het verduurzamen van het erfgoed met behoud van de cultuurhistorische waarden.

In de 19^e eeuw vormde het erfgoedgrondbezit een inkomstenbron door jacht, bosbouw en verpachting. In de 20^e eeuw verandert de focus in het businessmodel: het benutten van gebouwen gaat een bron van inkomsten vormen door verhuur, het aanbieden van het landgoed als trouwlocatie, bewoning, hotel, restaurant en/of Bed&Breakfast.

In de 21^e eeuw staat het imago van de eigenaar onder druk en het toekomstig gebruik van het landgoed verandert. Voor de erfgoedeigenaren is de vraag welk toekomstbestendig verdienmodel kansrijk is om het erfgoed in stand te houden. Deze vraag is actueel, omdat de (inter)nationale en regionale klimaat- en energietransitie de CO₂-uitstoot 'in kosten zal gaan brengen' en meer en meer gezien moet gaan worden als een kostenpost. Daarnaast zullen zich ook kansen voordoen in termen van vernieuwde opbrengsten.

Toelichting bij advies 1

Informatie-uitwisseling en kennisopbouw (lancering gemeentelijke brochure)

Doel	: stimuleren bewustwording bij doelgroep
Doelgroep	: eigenaren (particulieren, bedrijven en stichtingen) en beheerders (particuliere buitenplaatsen en landgoederen)
Resultaat	: toepassen van (energiebesparende) investeringen in erfgoed met bewezen kwaliteit
Hoe	: versterken plannen van de gemeente zodat de brochure duurzame monumenten begin 2020 verschijnt. De gemeente organiseert een speciale bijeenkomst waar de brochure gelanceerd wordt in aanwezigheid van de stakeholders, zoals eigenaren erfgoed, wethouder(s) en betrokkenen.

Aansluiten bij de Erfgoed Deal en het Programma Erfgoed en duurzaamheid, voor kennisverspreiding, kennisuitwisseling en kennistoepassing.

Doel	: ondersteunen met kennisontwikkeling, - verspreiding en – toepassing
Doelgroep	: erfgoed eigenaren, stakeholders en relevante partijen (zie ook advies 3)
Resultaat	: leveren bijdrage aan de ambitie van de klimaatneutrale gemeente
Hoe	: door intergemeentelijke samenwerking kunnen kansrijke projecten door eigenaren en/of gemeenten worden ingediend.

Toelichting bij advies 2

Deskundigheidsbevordering van geselecteerde energie-ambassadeurs met specialisatie erfgoed.

- Doel : leren van en met elkaar over energiebesparing en het toepassen van energiebesparende maatregelen voor het erfgoed met inzet van een 'train de trainersprogramma'. Zo mogelijk in co-creatie met de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE) en Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO).
- Doelgroep : energie-ambassadeurs met focus op erfgoed-(eigenaren)
- Resultaat : Toekomstbestendig verduurzaamd erfgoed
- Hoe : het maken van energiescans met de warmtecamera door erfgoedeigenaren
: het toepassen van energiereducerende maatregelen: verlichting, glas, zuinige ketels, luiken, gordijnen, dakconstructies en vervolgens: isolatie, kappen en vloeren)
: duurzame energiemaatregelen toepassen (zonnepanelen, windmolens, aardwarmte, warmte uit vijver, warmtepomp etc) conform relevante bestemmingsplannen.

Toelichting bij advies 3

Samenwerken en verbinden van Heuvelrug erfgoed voor CO₂-reductie en biodiversiteit

Samenwerken met stakeholders en partijen zoals de Nederlandse Kastelen Stichting (NKS), de vereniging van Particuliere Historische Buitenplaatsen (PHB) inclusief de energielcommissie en de Federatie van Particulier Grondbezit (FPG: landgoed zonder historische buitenplaatsen) en waterschappen. Daarnaast is het aan te raden om de verbinding te zoeken met het Platform Erfgoed.

- Doel : een bijdrage leveren met het erfgoed aan de klimaatdoelen van 49% CO₂-reductie en biodiversiteit
- Doelgroep : bovengenoemde stakeholders en partijen
- Resultaat : Door de gemeente stimuleren van het indienen van een projectvoorstel voor de erfgoeddeal door eigenaren vóór 1 mei 2020
- Hoe : Door bijeenkomsten te faciliteren voor het in kaart brengen van erfgoedeigenaren, met plannen om te investeren in duurzame maatregelen en om gemeente en eigenaren samen te laten optrekken bij het vinden van een financieringsmix om maatregelen uit te gaan voeren.

Wij verzoeken u vriendelijk ons advies te delen met uw collegeleden en ons advies door te zenden naar de Gemeenteraad.

Wij zijn graag bereid tot een toelichting,
met vriendelijke groet,

Duurzaamheidsraad Utrechtse Heuvelrug
Namens deze, Ineke Lemmen

Over de DuurzaamheidsRaad

Op 28 oktober 2016 heeft u de DuurzaamheidsRaad ingesteld als onafhankelijke adviesraad aan uw college. De DuurzaamheidsRaad adviseert, gevraagd en ongevraagd, op strategisch en tactisch niveau, het college van B&W en de gemeenteraad en inzake duurzaamheid. Het doel van de DuurzaamheidsRaad is het bevorderen en versnellen van duurzaamheid in de gemeente Utrechtse Heuvelrug en de implementatie ervan.

Bijlage: rol van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE)

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed zet zich door middel van advisering en kennisontwikkeling in op het gebied van erfgoed en duurzaamheid. Denk aan energiebesparing en energieopwekking voor gebouwde monumenten, beschermde stads- en dorpsgezichten, wijken met bijzondere kwaliteiten en duurzame energie in het landschap. Hierbij hebben we oog voor het cultuurlandschap en de culturele waarden van monumenten in Nederland.

Programma Erfgoed en duurzaamheid

Begin 2019 is het vierjarige programma *Erfgoed en duurzaamheid* van start gegaan om de klimaatdoelstellingen te ondersteunen en samen met monumenteigenaren, overheden en monumentenorganisaties duurzame ambities te realiseren.

In het programma stimuleren we het innovatieve vermogen van de monumentensector, onder andere door deel te nemen aan een interdepartementaal kennis- en innovatieplatform en nieuwe inzichten en kennis te ontwikkelen via onderzoek en ontwerp. Daarnaast zetten we in op betere ondersteuning en advies voor lokale overheden en samenwerking. Het kennis-en innovatieplatform maatschappelijk vastgoed/monumenten ondersteunt hierbij.

Bijlage: Erfgoed Deal

€ 40 miljoen voor erfgoed in leefomgeving van de toekomst

Hoe maak je historische stads- en dorpskernen aardgasvrij en energieneutraal? En hoe ga je om met monumentale woningen in krimpgebieden? Wat kunnen we leren van waterbeheer in het verleden bij hedendaagse wateroverlast? Minister Van Engelshoven trekt € 20 miljoen uit om met behulp van erfgoed oplossingen te zoeken voor dit soort uitdagingen. Gemeentes en provincies verdubbelen dit bedrag tot een totaal van ongeveer € 40 miljoen. 20 Februari 2019 ondertekende de minister met overheden en maatschappelijke organisaties de Erfgoed Deal in Madurodam.

In de Erfgoed Deal worden afspraken gemaakt over de verbinding van erfgoed met de grote ruimtelijke opgaven van dit moment: energietransitie en verduurzaming, klimaatadaptatie en stedelijke groei en krimp. De Erfgoed Deal sluit zoveel mogelijk aan bij bestaande initiatieven. Initiatieven die raken aan de hoofdthema's kunnen financieel worden ondersteund zodat ze naar een hoger kwaliteitsniveau getild kunnen worden. Marjorie Verhoek is de programmaleider Erfgoeddeal.

De Erfgoed Deal is een samenwerkingsverband tussen de ministeries OCW, BZK, IenW en LNV, Interprovinciaal Overleg (IPO), Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), Federatie Grote Monumentengemeenten, Federatie Instandhouding Monumenten, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, LandschappenNL, het Rijksvastgoedbedrijf en de Federatie Ruimtelijke Kwaliteit.